

KROM

Norsk forening for kriminalreform

KROM

HØRINGSUTTAELSE

INNHold

Innledning.....	3
Trygghet og rettssikkerhet.....	4
Balanse i strafferettskjeden.....	6
Straffenivå.....	8
Avslutningsvis.....	10
Konklusjon.....	11

INNLEDNING

Vårt høringsbrev setter fokus på forskjellen mellom følelse og fakta. Fakta må danne grunnlag for eventuelle lovendringer i strafferettskjeden. Det fremsatte forslag vil gi ubalanserte lover- og samfunnsendringer.

Justisdepartement og regjering følger opp Sundvolden-plattformens målsetninger om å heve straffenivået der gjerningsmannen har begått flere lovbrudd, og det overordnede målet om at hensyn til ofre og pårørende skal vektlegges i hele strafferettskjeden.

I Sundvolden-plattformen heter det blant annet;

“Regjeringen vil føre en justispolitikk som sikrer den enkeltes behov for trygghet og rettsikkerhet. Kriminalitetsbekjempelse må skje innenfor rammene av grunnleggende rettsstatsprinsipper.”

Videre heter det;

“Trygghet er en del av den norske velferden og viktig for den enkeltes frihet og livskvalitet. For å sikre trygge lokalsamfunn, og for å redusere hverdagskriminalitet, vil regjeringen arbeide for å skape balanse i strafferettskjeden. Hensynet til ofre og pårørende vektlegges i hele strafferettskjeden”.

Det er videre fastsatt i Sundvolden-plattformen at regjeringen vil;

“Heve straffenivået der gjerningspersonen har begått flere straffbare forhold”.

TRYGGHET OG RETTSSIKKERHET

“Sikring av den enkeltes behov for trygghet og rettssikkerhet”

Behov for trygghet er individuelt. Det fremstår særs vanskelig å se hvordan regjeringen kan sikre trygghetsbehovet til hver enkelt av oss. En følelse av utrygghet og frykt er umulig å fjerne. Vi lever i et informasjonssamfunn der den minste nyhet behandles likt med de største nyhetene. Nyheter om kriminalitet er intet unntak. Ingresser, uansett medieform, har krigstyper. Høylytt repetert presentasjon påvirker vårt syn på lokal og global samfunnsutvikling. Resultatet er følelse av økt risiko, og irrasjonell fryktfølelse.

Følt risiko, og følelse av frykt skaper endringer i holdning og adferd. Eksempelvis med foreldrekjøring av barn til og fra skole, i lek, nytt bevegelsesmønster, endring av klesdrakt, sosial adferd, religion mv. Det er irrasjonell frykt, og speiles godt i Politiets nasjonale innbygger-undersøkelse fra 2010. Den viste at over 75% av nordmenn hadde “en følelse” av økt kriminalitet.

Faktum er at kriminaliteten er redusert. Dette gjelder også drap og vold. Trenden er fast de siste 10 år. SSB statistikk viser at de siste 4 år har kriminalitet og straffesaker gått markant ned. Realiteten er den stikk motsatte av den følelse og frykt folk flest sitter med.

Fakta taper for følelser.

NRK/URIX markedsfører seg med følgende faktum *“i USA er det 9 ganger så sannsynlig at du blir skutt og drept av en politimann målt mot sannsynligheten for å bli drept i terrorangrep”*. Avslutningsvis sier programlederen *“Visste du det?”*.

NRK bringer fakta til torgs.

Media former vårt syn på samfunnsutviklingen lokalt og globalt. Det være seg kultur, religion, politikk, idrett, innvandring, katastrofer, konflikter og krig. Ensidig og/eller skjev presentert nyhetssak kan endre eller forsterke vår følelse av samfunnsendringer, våre holdninger og vår adferd. Tilsiktede upresisheter forsterker følelsene.

Informasjonsstrømmen er enorm. Vi har nasjonale og internasjonale nyhetskanaler 24/7. Alle slåss om å presentere nyheter i lyd og bilde raskt, på sin måte og med sin vinkling. Vi har sosiale medier uten filter. Meninger uten ansikt, og vi “twitrer” – 140 tegn, inkludert mellomrom, er alt som trengs til å mene, føle og tilkjenne. I tillegg har vi fakenews. Hvordan vi styrer gjennom en tsunami av nyttig, unyttig, sann og

usann informasjon forblir et ubesvart spørsmål. Det å danne seg et balansert bilde av samfunnsutviklingen er vanskelig.

Rettsikkerheten er grunnleggende i et demokratisk samfunn. I strafferettskjeden skal det tas hensyn til pårørende, ofre, samfunnet, allmenn rettsoppfatning og gjerningsperson. Samfunnet må og skal ivareta ofre og pårørende på en god måte. Norge har en solid verktøykasse for å hjelpe eller bistå ofre og pårørende etter at den/de har blitt utsatt for udåd. Vi har et nåværende lovverk som sikrer veiledning, behandling og oppreisning til ofre/pårørende av personlig og/eller økonomisk karakter. Gjerningsperson stilles for retten og får sin dom i domstolene gjennom forelegg, bot, samfunnsstraff og frihetsberøvelse.

Politikere er mennesker de også. De påvirkes. De føler risiko. De føler frykt. De danner seg meninger forankret på samme måte som deg og meg. Politikere kan utarbeide målsetninger etterfulgt av lover som endrer vårt felles moralske verdigrunnlag. Kan vi tillate at dette blir utført basert på følt risiko og følt frykt?

Vi forventer mer av våre politikere. Vi forventer at de innhenter, og forholder seg til fakta. Deretter bearbeider fakta på en slik måte at de målsetninger, forslag og endringer de foreslår inntatt i lovverk, eller målbærer, er forankret i fakta til det beste for alle i vårt samfunn.

Rettsikkerheten i Norge er god.

Det er faktum.

BALANSE I STRAFFERETTSKJEDEN

“For å sikre trygge lokalsamfunn, og for å redusere hverdagskriminalitet, vil regjeringen arbeide for å skape balanse i strafferettskjeden”

Justisdepartementet foreslår å heve maksimal straff fra 21 til 40 (50) år i saker med flere straffbare forhold. Justisdepartementet mener å følge opp målsetninger i regjeringens politiske grunnlag, og i Sundvolden-plattformen.

I Norge har vi lovgivende, dømmende og utøvende myndighet.

Justisdepartement og regjering, som utøvende makt, skal arbeide for å skape balanse i strafferettskjeden. Det kan ikke forstås på annen måte at Justisdepartement og regjering føler en ubalanse.

En ubalanse som må rettes - uansett hvor ubalansert det måtte bli.

Human rettspleie skal være et fundament i Norge. Innsatte, som løslates fra norske fengsler kommer sjelden tilbake. Norge har en av verdens laveste tilbakefallsrater (ca. 20 %) iflg. Business Insider. Kriminalomsorgen og fengselsvesen skal være en del av velferdsstaten. Innsatte skal ses på som mennesker og soningen skal forankres i human rettspleie.

Det er aktivitetsplikt i fengsel. Innsatte skal få tilbud om ulike rehabiliteringsprogram og en positiv gradvis tilnærming til samfunnet. Frihetsberøvelsen skal være straff nok.

Hva som er straff nok er en vanskelig balansegang.

Statens behov for rettferdighet skal samordnes med ofre, pårørende og allmenn rettsfølelse. Deretter balanseres utmålt straff fra domstolene til den tiltalte.

Maksimum straff er 21 år, og normalitetsprinsippet er rådende d v s den straffedømte kan endre seg, og skal på et fremtidig tidspunkt være tilbake i samfunnet.

I prinsipp betyr det at den straffedømte får en straff tilpasset lovovertrædelsen(e). Frihetsberøvelsen for den straffedømte anses som et følbart onde. Det er straff nok. Den straffedømte soner ferdig. Staten har fått sin gjengjeldelse, rettferdighet i tråd med gjeldene lovverk og i h h t våre verdifaste moraletiske verdier.

Straffeskjerpelser er intet nytt. Straffeutmålinger for flere forbrytelser ble endret i 2003. Ved ny straffelov i 2005 ble maksimum straff på 21 år beholdt. Begrunnelsen var særs god. (Ot.prp.nr.90 2003/04).

Forvaring benyttes stadig oftere.

I tillegg utvides begrepsforståelsen i lovparagrafer slik at flere forhold blir lovovertrædelser.

Reell reduksjon i bevilgninger til Kriminalomsorgen medfører at straffegjennomføring er vanskeliggjort. Faktum er økt bruk av isolasjon, færre permisjoner og fremstillinger. Soning uten innhold medfører økt vold av innsatte mot innsatte og av innsatte mot ansatte i fengsel. Det har blitt mindre trygt å sone sin tilmålte straff, og det har blitt mindre trygt å sørge for gjennomføringen av soningen.

Det er fakta at regional tilrådelighetsvurdering medfører at færre innsatte får innvilget 2/3 dels soningstid. Justisdepartementet og regjeringen føler at frihetsberøvelsen, og soning under ovennevnte forhold ikke er straff nok.

Hva er da straff nok?

STRAFFENIVÅ

“Heve straffnivået der gjerningspersonen har begått flere straffbare forhold”.

I 2010 ble det gjennomført en spørreundersøkelse der 6 fiktive lovovertrедelser ble presentert en målgruppe. Målgruppen fikk anvende den straff de mente passet lovovertrедelsen. Målgruppens utmåling av straff var mindre streng og dels tilnærmet lik den utmålte straff satt av dommere og meddommere.

Det er god balanse mellom lovverk, lovanvendelse, utmålt straff og allmenn rettsoppfatning i strafferettskjeden.

Riksadvokat Tor-Aksel Busch skriver i Tidsskriftet for strafferett nr. 4/2016 at *“straffeskjerpelser skal være meget godt begrunnet, og verdien av en human og moderat rettspleie kan vanskelig overvurderes”.*

Likevel føler Justisdepartement og regjering en ubalanse i strafferettskjeden. Er følelsen av ubalanse forankret i faktum?

Norsk straffeutmåling bygger på straffeskjerpelsesprinsipp d v s jo flere forbrytelser, dess høyere straff. Ikke etter Amerikansk målestokk, som er mal for forslaget, der en lineær kumulasjon av straff medfører straff hinsides forstand.

Justisdepartement og regjering har, utrolig nok, ikke engang undersøkt hvilke preventive virkninger straffeskjerpelsene vil ha.

Det er dokumentert at kriminaliteten går ned, antall straffesaker reduseres og human rettspleie fungerer. Forslaget kan derfor ikke begrunnes med økt kriminalitet. Det kringkastes at det bygges nye høysikkerhetsfengsler, og at vi trenger nye 1000 fengselsplasser. Faktum er at det i SSB statistikk, presentert og kringkastet 06.03.17, fremkommer at det aldri har vært mindre kriminalitet i Norge.

Kriminalitet er ingen “vekstnæring”.

Hvor Justisdepartement og regjering sitt frø er sådd, og vokst til mandat til forslag om straffeskjerpelse er ukjent. Regjeringen er samordning av 4 ulike partier som knapt danner flertall. Alle parter skal ha sitt i forhandlingene om regjeringsdannelse. Norsk straffeutmåling og rettspleie må ligge fast. Det skal ikke være adgang til politisk å forhandle bort forankrede moraletiske verdier – verdier vi har kjempet for, kjemper for og vil kjempe for.

Justisdepartementet og regjering forfekter en straffeskjerpelse forankret i en feilaktig følt ubalanse i strafferettskjeden..

Det er faktum.

AVSLUTNING

Avslutningsvis

I høringsnotat p k t 2.1 side 4 får vi, etter litt om og men m h t ulikeartet / likeartet realkonkurrens, en innføring i forskjellen mellom *idealkonkurrens* og *realkonkurrens*. Andenæs, Alminnelig strafferett, 6. utgave ved Rieber-Mohn og Sæther side 373:

“Dreper jeg flere personer med en bombe eller en håndgranat, er det idealkonkurrens – skyter jeg dem ned en for en med en pistol, er det realkonkurrens. Dreper jeg dem med en salve fra maskingevær, kan det bli en smakssak om en vil tale om det ene eller andre”.

Det hersker ingen tvil om at staten føler seg snytt m h t utmålt straff, pågående straffegjennomføring og soningsforhold for den udåd ABB har gjennomført. Det reflekteres så tydelig.

I et demokrati, som vårt, må vi dessverre absorbere noen særlige vanskelige handlinger. Slike handlinger kan *ikke* legges til grunn for lovendringer. Handlingene må bearbeides, og medføre at vi komme styrket ut som moderne demokrati.

Ved å beholde en human rettspleie, et straffenivå som nå, påfølgende straffegjennomføring med rehabilitering i fokus så vil vi fundamentere vår moral og våre demokratiske verdier.

Det er bare trist når Justisdepartementet og regjering forsøker, som vår lovgivende myndighet, å omlegge et lovverk i balanse, et lovverk med samfunnsaksept for gjengjeldelse og straff - til hevn.

Hevn finnes det ikke aksept for.

Det er faktum.

KONKLUSJON

Konklusjon

Maksimal straff på 21 år beholdes.
Nåværende straffnivå for flere lovbrudd beholdes.

Styrket vern av fornærmede er en individuell følelse. Det er en utfordring.
Staten har solid verktøykasse. Innholdet er ikke statisk.
Hva som er godt nok er individuelt, og kan tilpasses innenfor nåværende lovverk.

Grunnleggende verdifaste moraletiske verdier er vårt felles fundament.
Moderat og human rettspleie skal ligge fast.

Strafferettskjeden er i balanse.

Det er faktum.

Styret
Norsk forening for kriminalreform (KROM)